

Textul a cărui temă o constituie „apărarea creștinătății împotriva invaziilor sarazine venite dinspre Spania” (p. 9) însumează 3 554 de versuri grupate „în 189 de strofe asonante de lungimi inegale; versul predominant este decasilabul cu cezură minoră 4–6, specific epopeii franceze, dar există și alexandrini sau versuri cu măsură aberantă” (p. 7) și prezintă „numeroase incoerențe metrice, morfologice sau ortografice, imputabile obiceiurilor de pronunție și versificației insulare [...], încercărilor scribului de a moderniza textul sau proastei cunoașteri a varietății lingvistice a modelului. [...] destul de multe greșeli de copist: versuri omise sau deplasate în alt loc etc.” (p. 8).

După descrierea detaliată a manuscrisului și a filiației sale, Cristiana Papahagi discută geneza materiei despre Guillaume, ciclurile epice, receptarea textului în spațiul european, cu precădere italian și german, o atenție particulară acordând motivelor literare și tipologiei personajelor, ca, în final, să revină asupra elementelor de natură prozodică: structura strofei, fraza metrică, formulele epice, refrenul etc.

Studiul introductiv este urmat de o *Notă asupra ediției și traducerii* (p. 53–54), în care Cristiana Papahagi își justifică opțiunile traductologice și de editare: „Urmând exemplul tuturor edițiilor critice recente, am preferat o traducere în proză, care privilegiază fidelitatea față de conținut. De altfel, decasilabul cu asonanță nu a fost niciodată practicat în literatura noastră, iar în cea franceză a fost abandonat încă din Evul Mediu, astfel că nu ar fi recognoscibil pentru cititor. Adoptarea unui alt model formal, cum ar fi alexandrinul cu rimă, ar fi reprezentat un anacronism și o constrângere inutilă și dăunătoare sensului” (p. 54).

Textul este însoțit de un aparat critic bogat. Cele peste 200 de *Note* de final (p. 299–325), clarifică secvențele apreciate dificil de înțeles și aduc precizări suplimentare în legătură cu „elementele estetice sau de civilizație specific medievale” (p. 54). De asemenea, cele două indexuri care le urmează, *Index de nume proprii de personaje* (p. 327–340) și *Index de toponime* (p. 341–347), completează seria de informații de natură enciclopedică, permițând lectorului modern o mai bună înțelegere a tipologiei personajelor și a contextului istoric medieval. *Bibliografia* (p. 349–358), alcătuită pe două paliere – ediții ale *Cântării despre Guillaume*, respectiv bibliografie critică –, ilustrează documentarea aprofundată și serioasă întreprinsă de Cristiana Papahagi în vederea realizării acestei ediții.

Prin ediția bilingvă francezo-română a *Cântării despre Guillaume*, Cristiana Papahagi pune la dispoziția cititorilor români un poem reprezentativ al literaturii franceze medievale, tradus și preluat, de-a lungul timpului, de alte culturi și limbi vernaculare, *id est* germană, italiană, și, pentru prima dată, acum și de cea română.

MARIA ALDEA
Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
maria.aldea@ubbcluj.ro

KOVÁCS J. MAGDA, *Magyar-román, román-magyar összehasonlító keresztnévszótár. Dicționar comparativ maghiar-român, român-maghiar al numelor de botez*, Sfântu Gheorghe, Anyanyelvpolók Erdély Szövetsége Kiadó, 2018, 180 p.

Apărută de ceva vreme deja, în 2018, lucrarea de lexicografie onomastică a autoarei J. Kovács Magda răspunde unei lipse îndelungate în domeniul onomasticii contrastive româno-maghiare. Ea se prezintă sub forma unui dicționar semasiologic bilingv și bidirecțional: maghiar-român într-o primă parte (p. 15–120) și român-maghiar în partea a doua (p. 121–176); la fel ca în dicționarele bilingve bidirecționale obișnuite, limbile tehnice ale celor două părți sunt limbile-țintă, adică româna pentru

partea maghiar-română, respectiv maghiara pentru partea română-maghiară. Ambele părți cuprind, pe lângă lista alfabetică de titluri, câte un mic aparat tehnic, alcătuit dintr-o listă de abrevieri, urmată de indicații de citire, menite să ușureze publicului-țintă al fiecărei părți reconstituirea formei fonetice a numelor indicate, cărora li se adaugă o mică explicație a structurii articolelor. Titlurile sunt alcătuite invariabil din forma ortografică a numelui, cu indicația de gen, în vreme ce articolele propriu-zise, cu o desfășurare liniară pentru toate vocile, urmează două modele diferite: (a) pentru numele din limba-sursă care au un echivalent în limba țintă se dă echivalentul cu indicarea sursei bibliografice, urmat de etimonul direct și de indicația de pronunțare, iar (b) pentru numele fără un echivalent segmentul etimologic este mai elaborat și adesea însoțit de explicații care îl apropie de caracterul tehnic al unei definiții lexicografice, urmat de indicația de pronunțare. Indicațiile de pronunțare sunt reconstrucții prin literarizare în limba-țintă.

Lucrarea trebuie salutăată ca fiind prima de acest fel: încercările anterioare se limitează la scurte liste de nume izolate în articole de specialitate; este ceva mai consistent corpus-ul de nume românești cu echivalentul lor maghiar a prof. Anna Borbély: 361 masculine + 421 feminine, publicată în Emese S. Dávid (ed.), *Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve* (Nomenclator de prenume ale minorităților naționale și etnice din Ungaria), [Szeged.] Aranyhal Könyvkiadó, 2004, p. 549–587. Este, de asemenea, meritoriu că autoarea a întreprins efortul de a așeza laolaltă două tradiții lexicografice distincte, lucru defel simplu în condițiile în care una dintre consecințele poziționării genealogice a maghiarei aduce după sine un bogat inventar specific de nume proprii dificil de „tradus”, în vreme ce particularitățile ei tipologice fac ca și formele numelor comune cu alte limbi să fie greu de recunoscut la nivelul fonetismului. Apreciem deopotrivă structurarea simplă, dar consecventă a materialului onomastic și a informației corespunzătoare: ea face dicționarul ușor de consultat și în acest fel accesibil unui public mai larg decât cel alcătuit din specialiști în domeniu.

La nivelul conținutului, se remarcă încercarea autoarei de a lărgi cât mai mult lista de nume, prin includerea unora care au o frecvență redusă sau sunt învechite, e.g.: magh. **Alárd, Avarka, Bendegúz, Csépan, Ellák, Folkus, Laborc, Nyék, Tömör, Vulfia** etc., rom. **Arghir, Arhip, Dositei, Evdochim, Glafira, Meliton, Pahomie, Pulheria, Tihon** etc. În acest context ar fi poate util dicționarului un inventar de indicații suplimentare. Acestea ar face, pe de-o parte, vizibile stratificările de natură istorică și de frecvență (învechit, rar etc.). Pe de altă parte, un set de indicații specifice ar servi la conturarea căilor etimologice sistematice, prin identificarea acelor care rezultă din procese derivaționale (mijloace interne de îmbogățire) și separarea lor de simplele variante fonetice ale numelor-titlu. Sub acest aspect, lucrarea poate fi îmbunătățită prin eliminarea unor inconsecvențe: e.g.: pentru că în lemarul lucrării toate titlurile au statut identic, sunt voci independente rom. **Lazăr și Zorică**, hipocoristic al lui **Lazăr**, sau magh. **Eta, Etel și Etelka**, primele două fiind hipocoristice ale acestuia din urmă, în vreme ce sub vocea rom. **Elena** se indică o serie de „sinonime” în rom., **Lena, Lenești, Ilena, Leana, Ilina, Leancă, Leanca, Lenuța, Lența, Olena, Oliana**, fără un criteriu aparent. La o simplă analiză, în fapt, reiese că sunt amestecate în acest caz hipocoristice (**Lena, Lenuța**) cu variante fonetice (**Ilena**), cu hipocoristice ale unei variante a titlului (**Leanca < Elenca, Leana < Ileana**) etc. și chiar cu forme a căror prezență nu se justifică în dicționar (**Lenești** nu este un prenume). Acest tip de indicare *sub voce*, fără alte precizări, se mai întâlnește sporadic în lucrare, în evidență ieșind mai cu seamă s.v. **Ion, Ioan**, unde avem **Oan, Oană, Oaneș, Neșu, Ionăș, Ioanid, Ioanca, Oanca, Iuon, Ionea, Oneasa, Niasa, Onac, -ă, Naca, -u, -ul, -ta, -oe [?], -ian, Ionaș, -oi, -cu, -ești, Onașco, Născăi, Ionăscuță, Onca, -ă, -ea, -el, -cul, Ionciul, Oncel, -cul, -iul, -ioiul, Unciul, Ioneciu, Neciu, Nelu, Ionel, Iunel, Ionașcu, -ță, Oncu, Ionca, Vonca, Ioncea, Ioncel, Onciu, Cica, Voncilă, Aoncioaei, Ioneciul, Nenciu, Ionencu, Nela, Onet, Neșu, Ioniță, Ionica, Onicea, Oniciu, Ioniciu, Oniciță, Onișcă, Nișcani, Onigaș, Onilă, Onișor, Ionișor, Nișul, Nițul, Nitul, Niță, Onuc, Nucă, Onuș, Nuș, -ă, -a, -iu, -escu, Ivon, Iuvon**. Aici, lăsând la o parte amestecul de tipuri de variante și amplasarea la distanță în listă a tipurilor celor mai apropiate, este dificil de înțeles prezența unor forme specifice feminine, în condițiile în care vocea imediat următoare este forma feminină **Ioana**. Observația ne conduce deopotrivă și la precizarea că lexical, în română, formele feminine ale numelor nu ar trebui tratate ca leme independente, acolo unde ele sunt forme flexionare simple, ca la substantivele comune mobile.

Tot la nivelul conținutului sunt de salutat unele observații, inserate mai ales printre explicațiile etimologice, menite să înlăture confuzii, e.g.: s.v. magh. **László**citim „a nu se identifica cu rom. Vlad, cu care are rădăcini comune, sau cu rom. Vasile [...] identificarea celor două prenume este greșită”.

Sub aspectul tehnicii redacționale, am semnalat faptul că unele traduceri din aparatul tehnic al dicționarului sunt inutile, e.g.: titlul de secțiune *A magyar betűk hangértéke / Cum se citește cuvintele scrise în limba maghiară?* corespunde unui text (în română) adresat vorbitorilor de română și nu este dublat de un text maghiar (p. 19); la fel și *A román ábécé betűi és a hangok, amelyeket jelölnek / Literele alfabetului român și sunetele pe care le notează* (p. 124). De asemenea, trecerea dintr-o limbă în alta ar putea fi mai bine evidențiată, e.g.: la *Rövidítések és jelek / Abrevieri și semne* (p. 17), nu este suficient marcată trecerea de la română la maghiară, e.g.: *aprox. = aproximativ, körülbelül*, ca și cum ar fi vorba de un unic segment de text.

În pofida micilor neajunsuri, totuși, apreciem entuziasmul autoarei și efortul depus în adunarea materialului onomastic și în sistematizarea lui generală. Îi dorim, de asemenea, o continuare fructuoasă a muncii depuse și așteptăm, ca la toate dicționarele, și o ediție a doua, în care ar putea fi ușor rezolvate unele dintre inconsecvențe, mai ales legate de aplicarea uniformă a unui set de criterii proprii lexicografiei.

BOGDAN HARHĂȚĂ
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
bogdan.kos@gmail.com